

Reindrift mellom kultur og næring

– Fortellinga om at reindriften stadig har mista arealer, er uriktig. I sum er det heller motsatt. Reindriften har over tid fått stadig større arealer til disposisjon, skriver Oddmund Enoksen i et svarinnlegg til Per Lars Tonstad.

Hver gang det er snakk om å ta i bruk noen kvadratmeter utmark innenfor de over 40 % av vårt landareal som er definert som reinbeitedistrikt, ropes det nå opp om brudd på menneskerettighetene og om at den samiske kulturen står i fare for å forsvinne, skriver innleggsforfatteren. FOTO: LIV AS PEDERSEN

MENINGER

PUBLISERT:17 AUGUST 2020 19:00 **SIST OPPDATERT:**17 AUGUST 2020 19:00

Verdien av reindriften kan ikke måles i slaktevekt og kjøttproduksjon. Reindriften er en lykke for Norge.

Dette er hovedbudskapet i journalist og forfatter Per Lars Tonstad sitt [innlegg i Altaposten 27. juli](#). Et innlegg hvor han går imøtegår et tidligere innlegg fra meg på [Nordnorsk Debatt](#) (avisa Nordlys) 23. juli (Reindriftenes bærekraft og trusler).

Næring eller kultur?

Tonstad anfører at reindriften er en nødvendig grunnmur for samisk kultur. Kulturvektlegginga har også vært styrende for den norske reindriftpolitikken. Det har i praksis betydd at man har skusla bort mulighetene for å utvikle reindriften som næring.

Kultursporet har vært og er etter mitt syn et blindspor. Det er jeg ikke aleine om å meine. Tidligere leder for Innovasjon Norge i Finnmark har framheva at mindre kultur og meir næring kunne ha bedre lønnsomheten for reindriften i Finnmark vesentlig. Og forskere ved Universitetet i Tromsø har for mange år siden påpekt at aktive reineiere ønsker at reindrift skal ses på som ei næring og ikke som kulturutøvelse. Det er de med et meir perifert forhold til reindriften som er opptatt av å holde fast på den kulturelle tilnærminga.

Konsekvensene av det sterke kulturelle fokuset er ei overbefolka næring uten lønnsomhet, men som til gjengjeld genererer så vel interne som eksterne konflikter så det holder. Konflikter som årlig koster samfunnet titalls millionbeløp bare i utgifter til rettssaker.

Troms og Nordland

I 2018 var slaktekvantumet i Troms 50 tonn. Elgjakta i fylket ga til sammenlikning et slakteutbytte på 199 tonn – fire ganger så mye.

I Nordland ble det samme år slakta 68 tonn reinkjøtt. Utbyttet fra elgjakta var åtte ganger større – 553 tonn.

I Troms var det til sammen 210 personer i de 51 siidaandelene som klarte å produsere kvantumet på 50 tonn - 238 kg pr person. Tilsvarende kvantum pr person var i Nordland 286 kg.

Normen for slakteuttak er 8 kg pr livdyr. Nordland har over en årrekke ikke nådd opp til denne normen. Troms kommer enda dårligere ut. Bare to ganger i løpet av 40 år har reindriften her klart å nå normen.

Nordland og Troms er områdene som har hatt den sterkeste økningen i reintallet fra begynnelsen av 1980-tallet og fram til i dag. På tross av denne reintallsøkningen har kjøttproduksjonen ikke blitt større.

Verdiskaping i næringer

I et forsøk på forsvare reindriften manglende lønnsomhet viser Tonstad til at SSB skal ha dokumentert at hver eineste nordmann også er et underskuddsforetak fordi innbetalt skatt skal være lavere enn verdien av mottatte velferdstjenester og overføringer.

Her er Tonstad på villspor. Spørsmålet er hvilken verdiskaping ei næring bidrar med. Næringas produksjonsverdi i markedet fratrukket kostnadene til forbruk av varer og tjenester i produksjonsprosessen gir oss størrelsen på verdiskapinga (bruttoproductet). Er differansen mellom produksjonsverdi og kostnader positiv, foreligger det en meirverdi. En meirverdi som så fordeles til arbeidstakerne i form av lønn, kapitaleierne i form av kapitalavkastning og skatt og avgifter til det offentlige.

I 2018 utgjorde kjøttinntektene for reindriften 122 millioner kroner. Kostnadene i form av forbruk av varer og tjenester utgjorde 224 millioner. Det var følgelig en negativ differanse på over 100 millioner kroner. Mao. ingen verdiskaping.

Til sammenligning var den samla verdiskapinga fra sjømatnæringa (inklusive ringvirkninger) over 100 milliarder kroner i 2018.

Landbruket

Tonstad forsvarer også reindrifta med at landbruket mottar «enorme» overføringer.

Statsbudsjettet for 2020 oppgir støtta til landbruket på 16,6 milliarder, ikke over 20 milliarder som Tonstad operer med.

Landbruket har gjennomgått ei omfattende strukturering og effektivisering etter krigen. Antall gårdsbruk og antall sysselsatte er sterkt redusert. Samtidig er produksjonen langt på veg opprettholdt.

Det samme kan knapt sies om reindrifta.

Landbruket er av avgjørende betydning for å sikre en nødvendig sjølforsyningsgrad med mat. Reinkjøtt utgjør 1 prosent av den samla produksjonen av rødt kjøtt i Norge. 300 gram pr person. Reindrifta har derfor ingen betydning for sjølforsyningsgraden.

Som Tonstad også framhever, er landbruket heilt avgjørende for å opprettholde kulturlandskapet. Reindrifta har ikke den egenskapen. Snarere er det slik at reindriftas utstrakte bruk av firhjulinger i utmarka, har medført omfattende skader på naturen.

Usynlige reineiere?

Reineierne er ifølge Tonstad nesten usynlige i mediene. De tar angivelig sjelden til motmæle.

Dette er en mediavirkelighet jeg ikke kjenner meg igjen i. For det er lenge siden reineierne forholdt seg slik Tonstad beskriver dem. De er sterkt tilstede i media. Og de legger ikke akkurat fingrene imellom.

«I Amerika skjøt de indianerne, her i landet blir vi pint i hjel.»

Dette uttalte reineier John Kristian Jåma til Adresseavisa 2. mai i 2018.

Og nylig utbasunerte lederen for Fiettar reinbeitedistrikt til avisa Sagat hvordan de skal hindre Nussir i å få starte gruvedrift i Repparfjord. Lederen kunne også fortelle at han ville møte opp på Nussirs pressekonferanse «for å høre hva Rushfeldt har å fortelle, hvilket spill for galleriet er det nå han har å komme med.»

Tap av arealer?

Tonstad skriver at reindrifta har måttet vike når andre samfunnsbehov presser på. Reinbeitene har angivelig «bit for bit» blitt innskrenka.

Fortellinga om at reindrifta stadig har mista arealer, er uriktig. I sum er det heller motsatt. Reindrifta har over tid får stadig større arealer til disposisjon. Dette henger ikke

minst sammen med at landbruket – som nevnt ovenfor – har gjennomgått ei omfattende strukturering. Et stor antall gårdsbruk er lagt ned. Tidligere innmark har gått over til å bli utmark. Det har gitt større armslag for reindrifta, ikke minst i Finnmark.

Jeg har tidligere etterspurt fra Landbruksdirektoratet, som reindrifta sorterer under, tall som eventuelt kan dokumentere at reindrifta totalt sett har mista beitearealer.

Direktoratets svar er at man ikke har slike tall.

Utbygging av veger, boligområder og industri har i mange tilfelle medført at bønder har måttet sule opp fordi de har måttet avgi grunn til nevnte formål.

De har måttet finne seg et nytt utkomme. Og det har de gjort uten at det har blitt et voldsomt spektakkel.

Men hver gang det er snakk om å ta i bruk noen kvadratmeter utmark innenfor de over 40 % av vårt landareal som er definert som reinbeitedistrikt, ropes det nå opp om brudd på menneskerettighetene og om at den samiske kulturen står i fare for å forsvinne.

At også samer trenger strøm og veger, er tilsynelatende et ikke-tema. Og at vi faktisk er avhengig av infrastruktur i dette landet for å opprettholde og utvikle næringer som bidrar til verdiskaping og dermed til inntekter for det offentlige – inntekter som ikke minst den samiske befolkninga er avhengig av, er det knapt noe fokus på. All oppmerksomhet er konsentrert om å bevare ei tamreindrift som meir og meir har fått karakter av hobby i stedet for næringsutøvelse.

At en slik politikk på sikt ikke er bærekraftig, vil jeg anta at jeg ikke er aleine om å meine.

Av Oddmund Enoksen